

Dilema kako dinamizirati nacionalno gospodarstvo otvara širom vrata svekolikim zamislivim kombinacijama. Keynes je u svom epohalnom radu, Opća teorija, zaposlenosti kamata i novca, ispravno ustvrdio kako su političari zapravo promicatelji neke ideje davno umrlog ekonomiste. Ta se kvalifikacija može dati i današnjim zalaganjima koja idu u pravcu smanjenja uvoza, kao što je to rekao ministar Linić na konferenciji za medije povodom smanjenja kreditnog rejtinga.

Kao mlad ekonomista, prije četrdesetak godina, svjedočio sam žučnim raspravama kako dinamizirati gospodarski rast. Tada sam prvi put čuo kako je gospodarski rast najjednostavnije pokrenuti supstituirajući uvoz domaćom ponudom. Drugovi iz Komiteta, čije je mišljenje uvijek bilo mudro, vrlo su brzo prigrlili supstituciju uvoza kao izlazak iz tadašnje gospodarske krize. Što više, uočili su drugovi, supstisucija uvoza zahtjeva nove kapacitete što znači nove investicije koje, zahtjevali su drugovi, valja locirati upravo u njihovom rodnom kraju. Općina koja nije imala tvornički dimnjak značilo je da nije iznjedrila druga vrijednog poštovanja. Krenulo se u program supstitucije uvoza. Tako su „preko noći“ otvarani novi pogoni koji su radili, pogodit ćete, na osnovu licence dotadašnjeg dobavljača. Jasno, cijena znanja se određuje po vrijednosti po kojoj kupac cijeni vrijednost kupljenog znanja. Kako smo znali malo ili nimalo o proizvodnji cijele lepeze proizvoda to smo vrlo skupo plaćali znanje koje se je ponekad nazivalo „višim oblikom privredne suranje“ ili čak zajedničkim ulaganjima što je obično značilo da dobavljač licence snadbijeva odnosni pogon potrebnim inputima. Studenti prve godine ekonomskih studija znaju kako se putem cijena može manipulirati poslovnim poduhvatom. Tako su inozemni dobavljači raspolagali dodatnim kapacitetima koji ih ne samo da nisu ništa stajali, već su im donosili dodatne profite. Naime, ukoliko je bila ekspanzija na globalnoj razini tada su inozemni partneri prodavali dio proizvedenog u inozemstvo što je silno veselilo lokalne političare koji su, gle vraga, u samo nekoliko godina postali izvoznici. Ukoliko je to bio izvoz plaćen konvertibilnim, a ne obračunskim, dolarima odnosni direktor mogao se je nadati promaknuću. Bila je to velika pobjeda radničke klase i materijalni dokaz da je samoupravní sustav nadmoćan kapitalističkom sustavu. Živjeli radnici, seljaci i poštena inteligencija.

Tako glasi priča iz naše nedavne prošlosti.

Danas se ponovno rađaju ideje o supstiuciji uvoza. Istina bog, ideja je došla zbog velikog debalansa u energetske bilancama. Drugim riječima, izostajanje, tijekom više od dvadeset godina samostalnosti, bilo kakve investicijske aktivnosti u povećanju energetskih kapaciteta

proglasila se „preko noći“ konceptom reindustrijalizacije. Svakom je jasno da pitanje energetske neovisnosti nije samo ekonomsko, već prvorazredno političko pitanje, što je davalo dodatnu mudrost tim i takvim promišljanjima. I dalje, proizvodnja električne energije, ili bilo koje druge energije, ima osigurano tržište što je modus vivendi i operandi svake investicije. Usput rečeno, nije slučajno neoliberalizam kroz Washingtonski konsenzus predlagao i predlaže, nalogao i nalaže privatizaciju javnih dobara, odnosno privatizaciju njihovih proizvođača. Iskustva su pokazala, i danas pokazuju, kako su ta i takva ponašanja tragično završila. Nastavno tome, svjedoci smo da ideja sveobuhvatne privatizacije, liberalizacije ostaje temelj politika međunarodnih institucija.

Vratimo se priči zašto supstitucija uvoza nije ispravan put u rješavanju gospodarskih problema. Na prvom mjestu valja ukazati da je hrvatsko tržište izuzetno malo, koje se u ovim depresivnim uvjetima dodatno smanjuje. Drugim riječima, hrvatsko tržište za najveći broj potencijalnih supstitutivnih projekata nije u stanju osigurati količinu i cijenu kako bi se dosegla točka pokrića. Što više, za manje od pola godine postat ćemo punopravna članica EU i tako „komadić hrvatskog tržišta“ pripojiti velikom europskom tržištu u kojem će naš udio biti veličina statističke pogreške. Nadalje, da bi pokrenuli projekte koji će supstituirati uvoz morate novonastalu industriju zaštititi. Jedan od klasničnih oblika zaštite su carine koje više nemožemo samostalno mjenjati. Projekt supstitucije uvoza ne može uspjeti iz istih razloga iz kojih su tvrtke zatvorene nakon otvaranja hrvatskog tržišta iz početka devedesetih godina. Naprosto, ponovono se pozivam na Lenjinove privilegirane nacije, male zemlje mogu uspjeti u razvoju ako i samo ako „kreiraju“ svoje internacionalne igrače. Drugim riječima, Moody's je u pravu kada nam zamjera nedovoljnu izvoznju orijentaciju. Ipak, pitanje svih pitanja, kada je riječ o razvoju, svodi se na stanje nacionalnog znanstvenog i obrazovnog sustava. E, tu smo u dosta lošoj poziciji. Što više, politika prema znanju i znanosti je do te mjere neprimjerena da i ono malo znanja što još imamo „držimo na ugaru“. Osobno neznam niti jednu zemlju koja je bila ili jest razvijena, a da pitanjima obrazovanja i znanosti nije davala najveću zamislivu pažnju. I stoga, nije čudno da sam najveći broj apela uputio ministru znanosti i obrazovanja gospodinu ministru Jovanoviću. Na žalost, gospodin Jovanović u svojim obračunima s neistomišljenicima nema vremena da poradi na integraciji znanosti i znanja u gospodarsku strukturu kako bi se prebrodila ova depresija. Neuporedivo je lakše, jefitnije, sačuvati postojeća radna mjesta nego otvoriti nova. Zato sam protiv svekolikih stečajeva kojima ne prethodi primjerena ekonomska i ina analiza. Naprosto se čovjek pita: kuda plovi ovaj olinjali hrvatski brod?